

PARLEM DE SEXUALITAT

Eva Miró Martí

Psicopedagoga de l'IES Pere Calders de Cerdanyola del Vallès

"La sexualitat entesa en la seva dimensió més àmplia, d'amor, afectivitat, corporeïtat, descobriment, recerca de plaer... és la que ens mobilitza a establir la relació amb l'altre per comunicar-nos-hi."

Dr. Pere Folch i Mateu, 1985

RESUMEN

"Hablemos de sexualidad"

Este artículo escrito desde la práctica pretende explicar como se desarrolla un crédito sobre sexualidad dirigido a alumnos de 4º de ESO. Cómo se trabaja, cuáles son sus objetivos, contenidos y metodología. Y, sobretodo, poner de manifiesto la necesidad de este tipo de aprendizajes, prácticos, significativos, enfocados a la globalidad de la persona.

ABSTRACT

"Let's talk about sexuality"

This work has been written from our teaching experience with teens aged 15-16. In fact it is approached to students of 4th ESO. We pretend to explain how to develop a didactic unit about sexuality, how we work, which objectives we have and the methodology we use. We talk about the necessity of this kind of work, taking into account students' global personality.

Ja fa vuit anys que, curs rere curs, oferim al centre el crèdit variable "Parlem de sexualitat", un crèdit adreçat als alumnes de 4t d'ESO. És un dels crèdits que té més èxit i que els alumnes demanen sempre entre les primeres opcions.

És un veritable "revulsiu professional" dur a terme aquest crèdit perquè els alumnes venen motivats, interessats, amb ganes de saber. Al llarg de les 35 hores lectives que dura el crèdit els nois i les noies creen el seu propi espai de reflexió, de confiança i d'intercanvi d'experiències.

Alguns escèptics "al·lucinarien" (com dirien els nostres alumnes) de com es va desenvolupant un diàleg cada cop més obert i més sincer. A l'inici els nois i les noies arriben amb unes expectatives i costa que es deixin anar per parlar de temes més íntims o personals. Però de mica en mica, a mida que es van desglossant els diferents continguts, van sorgint dubtes, inquietuds, discussions... sobre temes relacionats no només amb la sexualitat sinó també amb els sentiments, les emocions i les relacions amb els altres.

S'acaba establint una relació prou íntima i de confiança amb l'alumnat que propicia una bona comunicació que facilita parlar de les qüestions que realment els interessa relatives a les seves experiències personals, als problemes concrets en què es troben, a les actituds a prendre davant determinades situacions, a com adonar-se dels seus propis sentiments davant d'una relació, de com comunicar-ho a l'altra persona,...

Però, com es treballa? Quins són els continguts principals? Què és pretén? Per què un crèdit específic? És realment necessari un crèdit d'aquestes característiques?

Anem a pams, el fet que aquests temes es concretin en un espai de temps determinat permet que tots els continguts es treballin àmpliament i no es deixin a la sort d'un desenvolupament més transversal a través de les tutories o de determinades àrees curriculars.

No només se'n parla més extensament sinó que es tenen en compte moltes de les variables que intervenen en l'educació afectivosexual ja que sovint aquesta educació es redueix a l'anatomia i fisiologia dels genitals externs i interns masculins i femenins i la seva funció reproductora, a la genitalització centrada bàsicament en la pràctica sexual coital i al risc d'embaràs i d'infeccions de transmissió sexual.

La sexualitat, a més de tot això, implica una gran varietat de sentiments, emocions i sensacions que estan integrades en la globalitat de la persona. Aquestes variables incideixen d'una manera fonamental en el creixement de la persona, amb especial intensitat en l'etapa adolescent, i el seu desenvolupament com a l'equilibri psicològic, afectiu i emocional.

L'OMS, ja l'any 1975, va considerar la sexualitat com una "energia" que ens motiva per buscar afecte, contacte, plaer, tendresa i intimitat.

La sexualitat influeix en els nostres pensaments, sentiments, accions i interaccions i, per tant, influeix en la nostra salut física i mental.

D'aquí que el crèdit s'estructuri a partir de tres accions bàsiques: REFLEXIONAR, ANALITZAR i INFORMAR.

Els **objectius generals del crèdit** són que l'alumne sigui capaç de:

- Conèixer el funcionament de la resposta sexual humana
- Valorar l'afectivitat com un aspecte fonamental de les relacions sexuals i humanes
- Expressar-se amb llibertat i propietat en temes relacionats amb la sexualitat i l'afectivitat
- Comprendre i respectar les diferents opcions sexuals
- Conèixer els diferents mètodes anticonceptius i identificar el preservatiu com un dels millors mètodes
- Conèixer com prevenir el contagi de les malalties de transmissió sexual i de la sida
- Donar una visió crítica de l'ús que es fa del cos i de la sexualitat en els mitjans de comunicació

Després de donar a conèixer a l'alumne quines són les finalitats del crèdit i, abans de començar les diferents activitats, se li expliquen les TRES normes bàsiques del crèdit:

- LLIBERTAT, per poder preguntar, explicar, aportar el que ell vulgui en relació als temes que s'estan treballant en cada moment.
- RESPECTE envers els companys i la professora. Aquest és un ingredient bàsic si volem que es doni la primera norma. Perquè realment es creï un clima de confiança cal que no hi hagi bromes de mal gust, comentaris desafortunats o crítiques.
- L'ús del VOCABULARI adequat. Hem de tenir present que en els mots relacionats amb la sexualitat, d'una gran creativitat, hi regna la metàfora.

Els animals més diversos, les fruites o els instruments musicals serveixen per designar òrgans i pràctiques que han estat un tabú des de temps immemorials.

S'han arribat a recopilar més de 371 paraules o expressions referides a l'acte sexual. Aquesta recopilació serveix entre d'altres coses per adonar-se que el vocabulari del sexe no ha escapat del masclisme imperant. S'han trobat 334 termes relacionats amb els genitals masculins, mentre que els femenins es queden amb 186.

Xifres a part, es demana als alumnes que utilitzin les paraules adequades i si no les saben que les preguntin per afavorir el màxim la seriositat i el rigor, per tal de no deixar-se portar per la part més còmica que suposen determinats

mots i per fer evident que, sovint, l'ús d'aquest vocabulari més metafòric amaga unes connotacions sexistes o un tabú.

El crèdit s'estructura en 8 grans blocs de contingut:

1r. "De què estem parlant?" en aquest primer bloc es demana als alumnes que defineixin una sèrie de conceptes relacionats amb l'afectivitat i la sexualitat. Fan un treball de grup però, tot i així els hi costa molt trobar paraules a allò que diuen saber.

A més, vivim en "la cultura d'allò immediat" en la qual la reflexió no hi té massa cabuda. Els nostres alumnes no estan gaire acostumats a pensar, a definir, a anar més enllà. Si no saben què vol dir o volen més informació només cal posar la paraula al cercador d'Internet i en segons tenen tota la informació i més. Massa, fins i tot.

En els programes de televisió, en les revistes adreçades als joves, en les actuals tecnologies com ara Internet es promou un tipus de discurs que mostra la sexualitat sobretot a través de l'erotisme, la seducció, la frivolitat,... de manera exagerada, obviant altres conceptes com la identitat sexual, l'orientació del desig, la relació amb l'altre,...

2n. "Sexualitat i societat" aquest segon bloc és bàsicament d'anàlisi. Es treballa el concepte de la sexualitat com a tabú, es planteja si creuen que encara és un aspecte controvertit del qual no se'n parla obertament i, sobretot, s'analitza com ha esdevingut un tema tabú.

Moltes vegades s'han de definir els conceptes de tabú, mite, tòpic, idea preconcebuda,...

A partir d'aquí es fa un treball d'anàlisi de tres àmbits en els quals la sexualitat i l'afectivitat són els temes "estrella": la publicitat, el cinema i la música.

Uns dels referents més emprats en publicitat és la sexualitat. Molt sovint, fins i tot, costa trobar la relació entre el producte a vendre i aquest tema. A partir de l'estudi de publicitat impresa (anuncis extrets de revistes) s'identifiquen quines són les idees preconcebudes, recurrents,... que utilitza l'anomenat "art de convèncer consumidors". Idees bàsicament relacionades amb el joc de la seducció, l'atractiu físic i els rols estereotipats masculins i femenins.

Aquesta activitat possibilita introduir la noció d'imatge corporal i de quin és l'ideal que ens ven la societat actual. En aquestes edats la imatge corporal té una rellevància cabdal. El cos es converteix en la "carta de presentació" i és un bon suport per a l'autoestima. En la pubertat s'hi produeixen de manera accelerada canvis fisiològics i morfològics importants que demanen al noi i a la noia readaptacions contínues.

Moltes vegades, els cossos que ens "volien vendre" no només no ajuden a aquestes adaptacions sinó que les poden obstaculitzar donant una imatge de perfecció i d'universalitat irreal i malaltissa.

Quan se li demana a un noi o a una noia quina és la seva "imatge més romàntica", deixant de banda la subjectivitat de la definició del concepte romàntic, la majoria parlen de platges paradisíiques, una parella ideal i el rellotge parat en aquest instant. D'on provenen aquestes imatges tan idealitzades i generalitzades? Els nois contesten ràpidament, de les pel·lícules. El cinema ens proporciona moltes de les imatges que tenim en el subconscient. Ens aporta l'escenari, la música de fons i fins i tot els personatges quan fem volar la imaginació en aquestes qüestions.

A partir de fragments de pel·lícules molt populars s'examinen els tòpics, els mites i els rols de l'home i la dona. Les relacions sense problemes, l'amor a primera vista, l'enamorament apassionat sempre correspost, les primeres vegades sempre exitoses, la iniciativa de l'home, la submissió de la dona,... són els ingredients que més apareixen en els arguments d'un alt percentatge del cinema que consumeixen els nostres joves i, també, els adults.

I el tercer aspecte que s'analitza és la música. Aquesta és i ha estat un dels mitjans d'expressió dels sentiments, les emocions i els pensaments que més s'ha utilitzat. Un dels temes que més ha inspirat la lletra de moltes cançons són, precisament, les relacions afectives (desenganys, desamoros, ruptures, enamorament,...). També a la música trobem clars referents sobre la sexualitat i l'afectivitat. La música sempre acompanya aquests temes, apareix com a rerefons a les escenes de les pel·lícules o dels anuncis.

A més si féssim el retrat robot d'un adolescent segurament no ens podríem deixar uns auriculars que "eternament" pengin del seu coll, a punt per escoltar la seva música preferida, aquell grup o aquell tipus de música que esdevé un element més de la seva identitat. Per poder treballar aquest element hem de partir dels interessos dels nois i de les noies, malgrat que la pauta d'anàlisi sigui la mateixa, les cançons, les músiques les han de portar ells. Ells mateixos trien les cançons i les examinen: quins temes tracten, com ho fan, quins tòpics dels que hem estat parlant apareixen,... Un cop més, és fer-los anar més enllà i, fer-los conscient que no es limitin a sentir una música, a repetir unes lletres que porten uns missatges que ens alguns casos donen forma a unes expectatives, a unes imatges o a unes idees.

Tot aquest segon bloc de continguts permet als alumnes fer evident una sèrie de temes recurrents, posar-los damunt la taula i valorar fins a quin punt determinen les seves expectatives i idees entorn la relació amb els altres i la manera de viure la pròpia sexualitat.

3r. "Els nois i les noies som diferents?". Per introduir aquest tercer bloc s'escriu a la pissarra aquesta frase, tres vegades, canviant el signe del final.

Amb un punt i final, és una evidència que hi ha diferències. D'interrogació, es poden constatar diferències entre els nois i les noies? En quins àmbits? Com s'originen? D'admiració, per sort existeixen aquestes diferències i aquestes, igual que quan són d'una altra naturalesa, ens enriqueixen i ens donen perspectives diferents d'una mateixa realitat.

Amb aquesta activitat inicial tot i que es demana als nois i les noies que es decantin per una opció, ells mateixos arriben a la conclusió que les tres alternatives són complementàries i no excloents.

A continuació es passa al treball d'anàlisi i d'informació. Es fa a partir de dos components, el biològic, definitori i igual per a tothom determinat per les hormones i els cromosomes i el social, diferent en cadascú determinat per l'educació, la societat, la cultura,...

Tornen a aparèixer conceptes relacionats amb el sexisme. Es parla de xifres, de com s'organitza la feina a casa, de la doble jornada d'algunes dones, de l'ús dels acudits sexistes... Mitjançant el debat i l'intercanvi d'experiències s'elaboren unes conclusions que, malgrat ser una mica més esperançadores, estan lluny dels ideals d'igualtat que promou la coeducació.

No fa gaire en una revista educativa llegia "*el problema és que la vida dels homes ha canviat, però, en canvi, el concepte "d'ésser home" no ho ha fet. I es veu clarament com els canvis més importants dels últims cinquanta anys s'han produït entre les dones, no pas entre els homes.*" M. Kimmel[1]

Es continuen reproduint models educatius que atribueixen a l'home els valors de la força, la valentia, la grandiloqüència, la resistència... i a la dona l'afectivitat, la sensibilitat, la superficialitat,... Només cal veure quan als nois i noies se'ls hi demana que facin una llista de les 10 coses bàsiques que hauria de tenir la seva parella ideal. Els nois es posen ràpid d'acord, els cinc primers llocs estan ocupats per atributs corporals femenins fàcilment identificables i que es descriuen amb adjectius relacionats amb la grandària i la consistència.

En canvi, entre les noies es crea més debat, no es posen d'acord si és més important ser simpàtic, ser divertit o ser detallista. Els atributs físics apareixen a partir del 4t lloc i surten guanyadors els ulls. Si alguna noia és sincera i s'atreveix a fer una altra classificació, donant més importància al cos, ràpidament és criticada.

Aquesta activitat només és un exemple de les idees sexistes que encara avui en dia sostenen alguns dels valors dels nostres joves. Com educadors i educadores tenim el repte de superar aquestes barreres que resulten tan estigmatitzadores. No només per l'evolució dels nostres nois i noies en sintonia amb el context que els hi a tocat viure, sinó també perquè així evitarem que aquells i aquelles que no s'ajustin al model definit es converteixen en "dianes potencials" de casos d'assatjament escolar.

4t. "Els aparells genitals masculí i femení" Aquest 4t bloc juntament amb els dels mètodes anticonceptius i el de les malalties de transmissió sexual són continguts de caire més informatiu. A partir

d'una activitat inicial que consisteix en un qüestionari de Veritat o Fals que recull alguns dels tòpics més generalitzats es comença a tractar l'anatomia i fisiologia dels òrgans genitals femení i masculí, el cos com a font de plaer i en què consisteix la resposta sexual humana.

El tipus de diàleg que s'estableix varia molt en funció de si els alumnes ja han mantingut relacions sexuals completes o no. Encara que els mitjans de comunicació s'entossudeixen en informar amb les seves estadístiques que l'edat d'inici de les relacions sexuals coitals en els joves cada cop és abans, la realitat ens diu el contrari. Encara són una minoria els adolescents que amb 14 ó 15 anys han tingut aquest tipus de relació.

És més, es constata que els joves encara tenen molt mitificada la "primera vegada" i els seus coneixements són poc reals. Malgrat hagin tractat els principals conceptes en àrees com les Ciències Experimentals després, a la pràctica, recorren als amics o a les revistes juvenils.

S'introdueixin temes com: l'explicació dels altibaixos hormonalmentals en el cas de les dones que poden explicar determinades alteracions físiques i emocionals, com per exemple la labilitat i la irritabilitat que precedeix al període, la mida del penis i el seu paper en la relació sexual,...

L'escriptora Lucía Etxebarria en un article a la Vanguardia comentava que *"la societat ha donat a l'òrgan sexual masculí una sobrecàrrega de significats que l'han transformat en fetitxe cultural per excel·lència i que, les preferències i les fantasies responen moltes vegades a condicionaments culturals"*. [2]

Els nostres adolescents tampoc es salven d'aquests condicionaments i cal explicar, diverses vegades que, la mida del penis o dels pits no són rellevants ni en els aspectes funcionals ni els psíquics o socials. Que la gent no s'enamora de determinades parts del cos, sinó de la persona posseïdora d'aquestes parts.

Una altra qüestió és el cos com a font de plaer, la masturbació en aquestes edats esdevé un dels temes més emprats en les converses dels joves, sobretot entre els nois. En la pubertat o preadolescència els canvis fisiològics subordinen les excitacions sexuals a la zona genital i, abans de la decisió de compartir la sexualitat, la masturbació, que ha estat el primer comportament sexual amb voluntat conscient d'obtenir plaer, torna a ocupar un lloc important per tal de calmar la força de l'energia sexual.

La masturbació pot representar un bloqueig emocional quan pren un caràcter compulsiu o quan el jove l'usa com una manera de satisfer-se que li serveix per evitar la trobada amb l'altre.

La menarquia i la primera ejaculació simbolitzen la maduresa sexual femenina i masculina i poden ser viscudes de manera positiva o produir vergonya, por o ansietat. Els nois solen rebre missatges positius de la seva virilitat, mentre que en les noies solen ser més ambivalents. Tots dos tindran expectatives i temors per experimentar i vèncer.

Seguint la línia del crèdit es pretén que els alumnes resolguin dubtes i adquireixin uns coneixements pràctics.

L'últim apartat d'aquest 4t bloc és la resposta sexual i els factors del plaer. Es dona especial èmfasi en les diferents variables que intervenen en l'acte sexual, no és simplement una qüestió fisiològica, sinó també hi tenen a veure, a més, uns factors psíquics com l'afectivitat, la sensibilitat, l'estat anímic,... i uns factors culturals com són els patrons de conducta apresos, els cànons de bellesa assimilats, l'opinió dels altres,...

Amb diferents activitats de diàleg i d'intercanvi es parla de que, sovint, aquests factors determinen molt com es viuen les primeres relacions sexuals. Es desmitifica el concepte d'afrodisiac, es parla de la influència que pot tenir en la nostra conducta sexual el consum de determinades drogues i un cop més, es prioritza la idea que la sexualitat i el plaer tenen més a veure amb el que hi ha de cèl·lules cap amunt que no pas amb el que hi ha de cintura cap avall.

Es tenen en compte els aspectes més positius i essencials presents amb molta intensitat en les "primeres vegades" (sempre explico als alumnes que és millor utilitzar el terme en plural, donat que el procés per tenir relacions sexuals satisfactòries és un aprenentatge i sovint, no ens podem quedar amb la primera impressió), aspectes complexos de tractar

com l'afectivitat, els emocions, l'enamorament, la responsabilitat, la protecció,...

5è. "Les relacions sexuals" Aquest cinquè apartat s'introdueix amb el concepte de normalitat, què és considera normal quan parlem de sexualitat? És el mateix una "conducta normal" que una "conducta que fa una majoria"?

Els joves discuteixen, es crea un debat que, permet extreure una sèrie de conclusions sobre les formes de relació que coneixem, sobre com defineixen i concebeixen que és ser homosexual, heterosexual o bisexual,... Un cop més, podem afirmar que estem lluny de que la "normalitat" deixi de ser el criteri que regeixi les nostres relacions i que, allò que no compleix els requisits "socialment acceptats" sigui exclòs i carregat d'unes sèrie de suposicions sovint, errònies i mal interpretades.

Cada persona hauria de gaudir de la seva sexualitat sense donar-li gaire importància a la suposada normalitat de les seves pràctiques, de les seves preferències o de les seves idees. La mesura de com es gaudeixen les relacions sexuals no està en la quantitat d'orgasmes, en la quantitat de vegades que es fa o en la quantitat de vegades que t'acostes a la suposada normalitat. El gaudir d'unes relacions sexuals sanes i positives rau més en la qualitat d'aquestes i en fins a quin punt, aquest gaudir és recíproc i mutu i crea un espai íntim i de relació gratificant que no cal ser mesurat pels altres.

Aquestes idees sovint costa de que els adolescents les entenguin o les facin seves, doncs cal tenir present que en aquestes edats l'opinió dels altres és el mirall d'un mateix, els altres esdevenen la mesura del que un és. Quants nois s'enorgulleixen de amb quantes noies han tingut relacions i quantes noies expliquen abans a les seves amigues què els hi agrada i què no abans que a la seva parella. Tenint present que aquest comportament no es redueix a l'adolescència i s'acaba reproduint en l'edat adulta, amb els problemes que això suposa a nivell de parella.

El tema de la identitat sexual és un tema complex. La sexualitat humana és una sexualitat de relació (amb un mateix i amb els altres) i els humans ens relacionem amb el món que ens envolta de moltes maneres. L'orientació sexual és l'orientació del desig i el desig pot sorgir en qualsevol moment i dirigir-se cap a multitud d'objectius.

Es parla dels tòpics que envolten l'homosexualitat i de com sovint la societat es mostra molt tolerant i respectuosa en teoria però, després a la pràctica, té por a la diferència i té comportaments homòfobs, explícits i evidents o subtils i amagats rera de comportaments "políticament correctes".

"El grup majoritari sempre genera una sèrie d'idees preconcebudes per d'entendre la diferència i de situar-la al marge. Una de les tasques de l'escolarització és justament posar fi a aquests estereotips, formar persones que pensin per elles mateixes i no es deixin portar per discursos sense fonament." [3]

El diàleg obert i relaxat sobre les relacions afectives i els sentiments, les pors i les emocions en relació amb la sexualitat i la seva manera de viure-la possibilita anar treballant aquest 5è bloc que acaba amb els deu manaments que han de regir les nostres relacions. El desè conclou: *"Fes amb els altres el que t'agradaria que fessin amb tu"*, un imperatiu gens original però contundent i molt generalitzable a qualsevol situació diària.

6è. "Els mètodes anticonceptius" En aquest apartat s'expliquen els principals tipus de mètodes anticonceptius i quin és el més recomanable pels adolescents: el preservatiu.

La dona que té relacions sexuals de forma regular i no utilitza cap mètode anticonceptiu té un 80% de possibilitats a l'any que es produeixi un embaràs. Una sola relació coital pot produir un embaràs si no s'utilitza cap mètode anticonceptiu i tenir un fill és un fet massa important i bonic perquè sigui fruit de l'atzar o de la improvisació.

Amb aquests previs es fa un recorregut pels mètodes anticonceptius, els de tota la vida (Ogino, temperatura basal, marxa enrera,...) i els més novedosos (pegats, anells,...). Valorant de cadascun d'ells: funcionament, avantatges, inconvenients, percentatge d'eficàcia, utilitat en la prevenció de les MTS, reversibilitat i si cal la prescripció mèdica.

En un punt a part s'explica el funcionament de la píndola post-coital o "píndola del dia després", deixant ben clar que no és un mètode anticonceptiu sinó un mecanisme d'urgència que s'ha d'utilitzar en situacions molt puntuals. Un professional d'un Centre D'assistència Primària comentava com els dilluns s'esgoten aquest tipus de píndoles i com ha arribat un punt que hi ha joves que la demanen "per sí de cas".

"35% de les usuàries del mètode anticonceptiu d'emergència no tenen encara els 20 anys."

"Salut calcula que des del 2004 s'han administrat més de 160.000 tractaments." AVUI, 30 de maig, 2007

El Departament de Salut, fins i tot, s'està plantejant la possibilitat de que les farmàcies puguin dispensar la "píndola de l'endemà" sense necessitat de recepta mèdica.

Alguna cosa està passant?, en comptes de prioritzar la prevenció, la protecció i la responsabilitat potser s'estan donant solucions fàcils i massa accessibles que lluny de facilitar la tasca als educadors la dificulten. Potser caldria fer un replantejament de com i quan s'ha d'administrar aquest tipus de medicació. Dispensar-la sense recepta mèdica no garantiria la deguda seguretat assistencial a la noia i, sobretot, podria donar lloc a una banalització de l'ús d'aquest mètode i a un augment del consum de la píndola en substitució dels mecanismes anticonceptius preventius.

És evident que no es pot defallir en la tasca educativa de la formació sexual que emfatitzi l'ús habitual dels mètodes anticonceptius de barrera que són els únics que protegeixen de les MTS.

7è. "L'embaràs no desitjat i l'avortament"

"Más de 18.000 adolescentes españolas se quedan embarazadas cada año". El País, 23 de gener de 2000

"Els embarassos adolescents es dupliquen en només una dècada. La xifra ha augmentat un 130% des del 1990." El Periódico, 11 de juliol de 2003

Pot semblar que, actualment, el debat sobre l'embaràs no desitjat i l'avortament queda obsolet i passat de moda. Però, un cop més les xifres, la realitat, fan que no sigui així. En el crèdit s'estudia partir de tres vessants diferents: legal, mèdica i moral.

El primer grup de qüestions està relacionat amb la legalitat de les actuacions de la dona embarassada com del personal mèdic. Quines regulacions legals existeixen i quina és la regulació legal de l'avortament al nostre país.

Les qüestions mèdiques giren entorn els perills de l'embaràs i els de l'avortament. Quins són els riscos mèdics i els perills d'un avortament clandestí sense les condicions sanitàries adients i que donat que, en general, és una decisió complexa també es requereix del suport psicològic.

I un altre grup de problemes a tenir en compte fa referència a la decisió d'avortar o de seguir amb l'embaràs des del punt de vista moral. Hi ha tres elements en joc: el dret de la noia a decidir quan i com vol tenir fills, la implicació del noi en les decisions i les seves conseqüències i la protecció del zigot, l'embrió o el fetus, segons la fase de desenvolupament.

Aquests tres apartats es valoren a partir d'una activitat de role-playing amb el plantejament d'un cas molt proper per edat i per situació als alumnes.

8è. "Les malalties de transmissió sexual" Abans s'anomenaven malalties venèries (del llatí *venerius* que vol dir relatiu a Venus, la deessa de l'amor a Roma). Es tracta d'un conjunt de malalties infeccioses que es contagien durant les relacions sexuals. A principis del s.XX, l'ús d'alguns medicaments, produí una disminució de la freqüència d'aquestes malalties. Actualment, però, han sofert de nou un augment malgrat els avenços de la medicina i constitueixen un problema important de salut pública, per la seva elevada incidència i per les seqüeles que ocasionen.

Algunes MTS provoquen trastorns lleugers, com ara la candidiasi i la tricomoniasi, d'altres poden provocar danys més greus com ara casos d'esterilització i complicacions infeccioses, com podrien ser la blennorràgia i la sífilis, i d'altres la mort, com la SIDA.

De totes elles s'explica l'agent causal, la localització, els símptomes, el tractament i la prevenció. I, es dedica més temps a treballar la Síndrome d'Immunodeficiència Adquirida. Com es produeix la infecció, en què consisteix, com evoluciona la malaltia, els mecanismes d'acció i els mecanismes de prevenció. A partir d'un relat breu amb un final sorprenent es reflexiona sobre el fet que hi ha moltes idees i tòpics associats a qui pot ser seropositiu i qui no i, que sempre es pensa que serà a l'altre a qui li pot tocar.

Es reflexiona sobre el fet que cal prendre precaucions sempre i, sobretot, quan es mantenen relacions amb una parella nova, perquè la història de cada persona pot augmentar considerablement el risc de contraure la malaltia.

Amb tot aquest desenvolupament d'accions informatives i preventives estem posant el nostre gra de sorra, perquè es compleixi un dels vuit Objectius del Mil·lenni que les Nacions Unides va establir l'any 2000 i que espera assolir el 2015: "Combatre el VIH/SIDA". Encara que pugui semblar un objectiu ambiciós, penso, que no s'ha de perdre de vista que aquest tipus d'actuacions, aquest tipus d'aprenentatges van més enllà d'adquirir uns coneixements o de saber utilitzar certs mecanismes.

Aquests cinc últims apartats del crèdit es complementen amb una visita al CAP del poble. Aquesta visita es coordina amb la professional de la salut que, cada setmana, està a l'institut vinculada al **Programa Salut i Escola** i consta d'una visita guiada al centre de salut i d'una xerrada duta a terme per professionals del **Programa d'Atenció a la Salut Sexual i Reproductiva**. La xerrada té un caràcter educatiu i preventiu i serveix, també, per donar a conèixer l'espai anomenat **Tarda Jove**, que consisteix fonamentalment en un espai d'assessorament i consulta, a càrrec d'un professional, que permet a adolescents i joves formular i resoldre els dubtes més habituals que poden tenir en matèria de salut sexual.

Així, el professional de la salut pot complementar, sense substituir, la feina de l'educador, permetent treballar alguns aspectes específics, com la contracepció o la prevenció de les MTS, d'una manera per a la qual la majoria del professorat no se sent prou preparat.

Després de fer un recorregut pels blocs de continguts del crèdit, explicant què i com es treballa en cadascun d'ells, arriba el moment de l'avaluació. Que, com en tot procés avaluatiu té tres moments:

- Abans de començar: a partir d'un petit qüestionari que si, l'alumne/a vol pot ser anònim, s'identifica el grau i els tipus de coneixements que els alumnes tenen sobre els temes bàsics de cadascun dels blocs.

- Durant el crèdit: es valoren els tres tipus de coneixements. Si adquireixen coneixements més conceptuals, a partir de fer-los definir, raonar, opinar,... D'altres més procedimentals com saber mantenir un diàleg ordenat i respectuós, fer la lectura comprensiva d'articles o de fragments de novel·les,... i per últim, si desenvolupen unes actituds, valors i normes relacionats amb el respecte, l'anàlisi, la tolerància, el diàleg,... Tot això s'avalua observant i valorant allò que es rep dels alumnes de manera oral amb els debats, les discussions, els role-plays o bé de manera escrita amb les seves reflexions, conclusions,...

- A l'acabar el crèdit: els alumnes han d'anar elaborant un dossier de feina amb tot allò que s'ha anat fent. Aquest últim punt consisteix en la correcció d'aquest dossier i amb una avaluació que fan els mateixos alumnes del crèdit.

Aquest feed-back és molt valuós per comprovar no només si s'han assolit els objectius que s'havien plantejat sinó per observar la manera com s'han aconseguit, si els temes estaven lligats als interessos dels alumnes, si les activitats eren prou motivadores, si els conceptes eren prou entenedors,... Això permet que el crèdit es pugui revisar i anar afegint o traient continguts o activitats en funció dels seus destinataris: els alumnes.

Perquè, al cap i a la fi, són ells els qui "parlen de sexualitat", els qui parlen d'emocions, de sentiments, d'opinions. Només cal crear el marc, l'espai en els qual els nois i les noies es trobin a gust, on se sentin que participen en un treball comú a partir dels seus dubtes, del seu coneixement i de la seva creativitat.

"El viatge els serà més senzill, si se'ls possibilita la comunicació i gràcies a l'educador se'ls reforça aquells aspectes positius que prenen part de manera essencial en la sexualitat i l'afectivitat." [4]

D'aquesta manera, l'alumne anirà construint els seus coneixements entorn la sexualitat i l'afectivitat de dues maneres:

La primera de manera significativa, ja que es pretén que faci un procés de connexió, lligant allò que s'explica o es debat a classe, amb les experiències que ha tingut, de manera que sigui capaç d'actualitzar el que sap, és a dir, revisar, descartar, descobrir, completar i millorar el que sempre ha considerat cert.

I, una segona manera, actuant de manera anticipada, creant un pòsit de coneixements i d'estratègies que li puguin servir més endavant, que es vagin posant en pràctica i que es retroalimentin amb el coneixement que l'experiència del que s'ha viscut pot aportar.

Sense oblidar-nos que en aquesta construcció de coneixements és igual d'important el què s'aprèn com el *com es fa*.

"Tenim una formació racionalista que privilegia l'objectiu per sobre del camí, que sobrevalora la utilitat de la companyia contra el plaer d'estar acompanyat, i que menysprea el pes de la vivència d'un mateix en jerarquitzar el que altres han après i que els experts setciències ens han explicat des de sempre." [5]

Com a conclusió, un poema de J. L. Borges. A la part d'anàlisi que podria ser molt més àmplia també s'hauria d'incloure la poesia, un altre dels mitjans per comunicar el nostre món intern.

*Después de un tiempo,
uno aprende la sutil diferencia
entre sostener una mano
y encadenar un alma.
Y uno aprende
que el amor no significa acostarse
y una compañía no significa seguridad,
y uno empieza a aprender...
que los besos no son contratos
y los regalos no son promesas
y uno empieza a aceptar sus derrotas
con la cabeza alta y los ojos abiertos
y uno aprende a construir
todos sus caminos en el hoy,
porque el terreno de mañana
es demasiado inseguro para planes...
y los futuros tienen una forma
de caerse en la mitad.
Y después de un tiempo
uno aprende que si es demasiado,
hasta el calorcito del sol quema.
Así que uno planta su propio jardín
y decora su propia alma,
en lugar de esperar a que alguien le traiga flores.
Y uno aprende que realmente puede aguantar,
que uno realmente es fuerte,
que uno realmente vale,
y uno aprende y aprende...
y con cada día, uno aprende.*

J. L. BORGES

Aquest crèdit només pretén ajudar en aquest aprenentatge de saber viure amb un mateix i amb els altres. La millor recompensa: quan després

d'alguns anys encara reps missatges d'alumnes agraint "aquelles classes" i que, en determinats moments, han fet memòria d'allò que vam estar parlant.

Notes:

- [1] TOMÉ A., i PERAZA C. "Noves masculinitats, noves feminitats. Implicacions educatives". A: *Perspectiva escolar*, (Desembre, 2006), p. 18-22
- [2] ETXEBARRÍA L. "Caballo grande: el retorno". A: *El Magazine de la Vanguardia*, (Setembre, 2005), p. 75
- [3] TOFIÑO I. "Orientació sexual: els camins del desig són inescrutables." A: *Perspectiva escolar*, (Desembre, 2006), p. 33-43
- [4] ROS R. "Educació sexual des d'un enfocament afectiu avui". A: *Perspectiva escolar*, (Desembre, 2006), p. 5-17

Referències bibliogràfiques:

- ALTABLE C. *Educación sentimental y erótica para adolescentes: más allá de la igualdad*. Madrid; Buenos Aires: Miño y Dávila, 2000
- ALTABLE C. *Penélope o Las trampas del amor: por una coeducación sentimental*. 2ª ed. Valencia: Nau Llibres, 1998
- BARRAGÁN F. *La educación sexual: guía teórica y práctica*. Barcelona: Paidós, 1991
- BARRAGÁN F. ; BREDY C. *Niñas, niños, maestros, maestras: una propuesta de educación sexual*. Sevilla: Diada, 1993
- BERDÚN L. *En tu casa o en la mía*. Madrid: Santillana, 2000
- BRENOT PH. *El diario de l'Artur i la Cloe*. Barcelona: Gedisa, 2005
- CASSELL C. *Con toda sinceridad. Como hablar con los adolescentes de amor y sexo*. Barcelona: Grijalbo, 1998
- COCA A. *El creixement emocional del nen: el món dels sentiments dels 0 als 12 anys*. Barcelona: Viena, 2005
- DURAN D. *Cicle bis*. Barcelona: La Magrana, 1996
- FONT P. *Les relacions sexuals*. Barcelona: La Magrana, 1990
- FONT P. *Pedagogia de la sexualitat*. Barcelona: Graó: ICE, 1991
- GOLEMAN D. *Inteligencia emocional*. Barcelona: Kairós, 1997
- HORNO P. *Eduquem l'afecte*. Barcelona: Graó, 2004
- LÓPEZ F. *Para comprender la sexualidad*. Pamplona: Verbo Divino, 1993
- MORENO P. ; LÓPEZ E. *Educación sexual: guía para un desarrollo sano*. Madrid: Pirámide, 2001
- PORTA E. *La primera vez*. Barcelona: Aguilar, 2006
- RUS A. *Hablando de sexo sin cortarse*. Madrid: Temas de Hoy, 1994
- SAVATER F. *El valor de educar*. Barcelona: Ariel, 1997
- SAVATER F. *Ética para Amador*. Barcelona: Ariel, 1992
- URRIZOLA M. J. *Aprendiendo a amar desde el aula. Manual para escolares*. Bilbao: Maite Canal, 1991
- URRIZOLA Mª J. *Educación de las relaciones afectivas y sexuales desde la filosofía coeducadora: educación secundaria*. Bilbao: Maite Canal, 1999
- Yo, tú y nosotros: educando la sexualidad y la afectividad*. Barcelona: Octaedro, 1998

Webs recomanades:

- www.informaciosexual.net
- www.sexejoves.gencat.net
- www.gencat.net/educacio/butleti/professors/noticies/salutescola.htm

Correspondència amb l'autora: Eva Miró Martí.
Psicopedagoga de l'IES Pere Calders de Cerdanyola del Vallès.
E-mail: emiro4@xtec.cat